

12 Eylül sonrasında aydınlar-kültür adamları-öğretim üyeleri arasında çok değişik özellikler, eğilimler gözleniyor. Zaman zaman baskılarına artmasına karşın özellikle son zamanlarda bu alanda daha açık politik tavırlar da koyabilen bir hareketlenme sözkonusu. Belli başlı eğilim ve özellikleri şöyle sıralayabiliriz.

1. 12 Eylül sonrasında kültürel etkinliklere duyulan ilgi özellikle üniversite gençliğinde olmak üzere büyük artış gösterdi. Daha önce de murulu oldukları halde hiç çalışmayan fakülte-üniversite kültür kulüpleri etkin olarak çalışıyor, kitap fuarları dolup taşıyor, özel sinema gösterileri-konferans-tartışmalar ilgi görüyor.

2. Tüm edebiyat-kültür-bilim dergilerinde barış ve ilintili konularü özel yer veriliyor. Daha önce hiç bu konularda söz söylememiş, yapılanların uzağında kalmış çevreler "barış, nükleer bir savaşın önlenmesi" konularında tavırlar koyucu, tutarlı yazılar yayınlıyor, yazıyorlar.

3. Türkiye'de genel demokratik hak ve özgürlüklere yönelik baskılar, çıkartılan yasalar örgütlü bir biçimde olmasa da geniş edebiyat-sanat çevrelerinde tepki buldu, buluyor. Antidemokratik uygulamalar yayın organlarında eskisinden daha kesin eleştiriliyor.

4. Sayıları son zamanlarda artan edebiyat-sanat-kültür dergilerinde başka olanakların olmamasının da etkisiyle konular çeşitleniyor, daha politikleşiyor. Örneğin sendikacılık tarihi, siyasi parti çözümlenmeleri, ekonomi vb.

5. Üniversitelerden, özellikle sosyal bilimler alanında çalışan çok sayıda öğretim üyesinin atılması Türkiye kültür alanına gözle görünür bir hareketlilik getirdi. Bunların bir kısmı çıkmakta olan dergilerin kadrolarına girerken bir kısmı ortaklaşa yeni dergiler çıkartma yolunu seçiyor. Bir kısım ise kitaplar çıkartıyor.

Kendilerini üniversitede olduklarından daha özgür hissettikleri için toplumsal konulara daha açık değinebiliyor, politik tutumlar alabiliyorlar.

(Dergi çıkartmak bugün koşullarında yasal olarak çok çok zor olduğundan bunlar ya çıkmakta olan-yayınına ara vermiş bir dergiyi alıp biçim değiştiriyorlar ya da aydan aya dergi-kitap-seçki biçiminde yayınlıyorlar)

6. Üniversitedeki görevlerinden ayrılan-atılan bir kısım öğretim üyesi edilgen işleri tercih ediyor. Ansiklopedi yayıncılığı, redaktörlüğü, özel sektör vb.

7. Bir kısım ise yurt dışına çıkarak değişik ülkelerde çalışmalarını sürdürüyorlar.

8.12 Eylül öncesinde bir kısmı can güvenliğini korumak amacıyla yurt dışına çıkmış yazar-sanatçı topluluğu vardı.Şimdilerde bu topluluğa politik olarak gelenler ve Türkiye'de çalışma koşullarının rahatsızlığı nedeniyle gelenler eklendi.Görsel alanda çalışanlarla, müzik alanında çalışanlar katıldığında yurtdışındaki sanatçı topluluğu geniş bir sayı oluşturuyor.

9.Gözardı edilmemesi gereken bir gerçek de,barıştan-demokratik hak ve özgürlüklerden yana tavır koyan da Türkiye'de çıkmakta olan edebiyat-sanat dergilerinin çoğunluğu büyük basın tekelleri tarafından ya çıkartılıyor,ya da dağıtımı yapılıyor.

10.İlginç bir özellik de bu dergilerde zaman zaman yurt dışından sivri isimlerden gönderilen yazıların,tutuklu sanatçıların yapıtlarının yayınlanma olanağını bulması.

Türkiye kültür sanat yaşamında olumlu olarak nitelenebilecek böylesi bir hareketliliğin kendi içinde,özellikle de bizim açımızdan bazı olumsuzlukları olduğu ve olacağı bir gerçektir.Bunları saptamak ve hangi yollarla etkilerinin önlenebileceğini tartışmak başka çalışmalarını gerektireceğinden sadece kısaca altlarını çizmek yeterli olacaktır.

1.Eski Aydınlik ekibi içinde etkin yer almış bir kadro çeşitli dergiler-kitaplar vasıtasıyla bu alanda söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Bir dergi çıkartıyorlar.Ayrıca örneğin Halim Spatar gibi isimleri "Doğu Avrupa'da sosyalist muhalefet" isminde ve benzeri kitaplar çevirerek yayınlıyorlar.

2.Gençlik ve kadın konularında büyük bir hareketlilik var.Örneğin ciddi olmayanlar dışında sadece gençlik konusunda 5 tane aylık yayın çıkıyor.Kadın konularında ise yoğun araştırmalar yayınlanmakta ve bunlarda zaman zaman Türkiye'deki politik kadın örgütlenmesinin yarını tartışılmaktadır.

3.Yine zaman zaman Türkiye'nin politik-toplumsal yapısı,geçmişigeleceği üzerine yoğun tartışmalar yer almakta.Nesnel koşullar,olanaksızlıklarımız nedeniyle aktif katılmadığımız için bizim dışımızda, özellikle eski göşist hareket içinde ye alanlar,aydınlıkçılarla birlikte olmuş olanlar çevrelerini rahatça genişletme olanağını bulmaktadır.

4.Geçmişte bizimle birlikte olmuş kimi insanlar,özellikle genç yazar ve sanatçılar ters konumlara kayabilmektedirler.

Bazı ortak özelliklerine dayanarak,edebiyat kültür yayınları üzerine kısa bir döküm yapılmak istenirse:

1.Aylık edebiyat-sanat-kültür dergileri.Bir iki isim dışında yazarçizer kadroları değişiklikler gösteriyor.Ortak özellikleri sanat-kül-

tür-bilime karşı saldırıya karşı çıkmaları, barıştan, demokratik hakların genişletilmesinden yana tavır almaları.

-GÖSTERİ (Doğan Hızlan, Hürriyet)

-Milliyet SANAT (Zeynep Oral, Milliyet)

-VARLIK (Kemal Özer, Varlık)

-Sanat OLAYI (Atilla İlhan, Karacan) Diğerlerinden farklı olarak kültür yaklaşımı açısından politik bir çizgisi var.

-Sanat Rehberi (Erhan BENER)

-Aydan Aya (Mehmet Fuat, Seyyit Nezir, DE Yayınları)

2. YAZKO'nun çıkarttığı, yönetimin değişmesi ve Mehmet Fuat'ın ayrılmasından sonra aydın çevrede saygınlığını yitirmiş gözükten ve okuyucu kaybeden dergiler var. Bu değişimde TİP'liler de etkin olmuşa benziyor. Değişim sonunda daha sol tutum almasına karşın niteliği oldukça düştü. YAZKO EDEBİYAT, YAZKO ÇEVİRİ, haftalık SOMUT dergileri. Özellikle Somut'ta barış konusunda çok tutarlı ve zaman zaman cesur yazılar çıkmakta. Çevresindeki kadro arasında şu kişiler var: Erol TOY, Şahap Balçioğlu, Ahmet Cemal, Cahit Tanyol, Bertan Onaran, Hasan Kıyafet, Salim Şengil, Hayati Asilyazıcı, Adnan Özyalçınar, Deminrtas Ceyhun, Adnan Cemgil, Asım Bezirci, Can Yücel, Cengiz Bektaş, Vehbi Belgil, Kemal Sülker, Abdülkadir Bülüt Bulut.

3. Eski TİP üyelerinin ve sempatizanlarının aydınların çıkartmakta olduğu dergiler YARIN edebiyat dergisiyle, BİLİM ve SANAT. Tutarlı ve demokrat bir tavır eğerisindeler. Sık sık barış özel sayıları yapıyorlar. Bilim sanat adamlarına yönelik baskıya karşı çıkıyorlar. Etrafında şu kişiler kümelenmiş durumda: Varlık Özmenek, Mahmut T. Öngören, Aziz Çalışlar, Sükran Kurdakul, Nezih Danyal, Güney Gönenc, Haluk Gerger, Türkkaya Ataöv, Jülide Gülizar, Yıldırım Koç, Onat Kutlar, Yılmaz Onay, Gürkan Uçkan, Osman S. Arolat, Ali Cengizkan, Sefa Tekeli, İlber Öltaylı..

4. YAPIT SBF'den atılma bir gurup öğretim üyesi tarafından çıkartılıyor. Genellikle toplumsal-siyasal konularda yazılar var. Türken Alkan, Halil Berktaş, Korkut Boratav, Nuri Kayacan, Yakup Kepenek, Çağlar Keyder, Şevket Pamuk, Bülent Tanör, Mete Tunçay, Sina Akşin. Yine aynı nitelikte TOPLUM ve BİLİM dergisi çıkıyor.

5. Eski Aydınlık takımının yılbaşından buyana çıkarttığı SACAK dergisi. Yazarları arasında İlhan Kırıt, Sina Akşin, Halil Berktaş, Zeki Sarıhan, Neyyir Kalaycıoğlu, F. Zileli, Şehmus Güzel var.

6. Çeşitli gençlik dergileri: Yeni Olgü, Gelişim gençlik, Gençlik Yazıları, Gençlik ve Toplum, Gözüm vb. Çoğu elde edilemediğinden karşılaştırılmalı bir döküm yapılamadı.

7. İki ayrı olgununda altını çıkarmak gerekiyor. Birincisi kitap yayını, ki son zamanlarda önemli kitapların basıldığına tanık oluyoruz. İkincisi ise sayıları hızla artan Kültür-Sanat merkezleri. Bunlar özellikle tiyatrolar çevresinde gelişiyor.

8.Yurtdışında yaşayan yazarları bir vakıf çevresinde toparlama girişimi olumlu sonuçlar vermişe benziyor.Avrupa Türkiyeli Yazarlar Vakfı adındaki mesleki özelliği ağır basan bu vakıfa katılacağını söylemiş,ya da katılacağı umulan yazarlar şunlar.

Batı Berlin:Aras Ören,Gültekin Emre,Orhan Arıburnu,Mahmut Makal, Adnan Binyazar,Y.Z.Bahadınlı,Özlem Özgür,Güney Dal,Özdemir Başargan

F.A.C:Fakir Baykurt,Dursun Akçam,Ömer Polak,Yücel Feyzioğlu,Yüksel Pazarkaya,Aydın Engin,Habib Bektas,Fethi Savaşçı,Aysel Özakin,Oya B ydar,Yaşar Miraç..

Fransa:Ataol Behramoğlu,Nedim Gürsel,Z.Livaneli,Güzin Dino,M.Andaç, Pertev N.Boratav..

İsvec:Demir Özlü,Özkan Mert,Lütfi Özkök

İngiltere:Feyyaz Kayacan,Orhan Suda,Taner Başlas,Nermin Menemenci oğlu

İsviçre:Tektas Ağaoğlu,Tezer Aral

TÜSTAV
TÜRKİYE SOSYAL TARİH ARAŞTIRMA VAKFI